Sari Agriculture Sciences and Natural Resources University

Journal of Entrepreneurial Strategies in Agriculture Vol. 11, Issue 2, 2024 p: 119-132 OPEN ACCESS

Research Paper

Designing and Explaining the Development Model of Palm Conversion and Complementary Industries with an Innovation Approach in Creating Rural Women's Entrepreneurship in Kerman Province

Neda Baniasadi[1] and Somayeh Naghavi[2]

1- Department of Agricultural Development, Faculty of Agricultural Sciences and Food Industry, Tehran University of Science and Research,Tehran, Iran, (Corresponding author: nedabaniasadi@ymail.com)
2- Associate Professor, Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, Jiroft University, Jiroft, Iran

Received: 31 December, 2023 Accepted: 7 April, 2024

Extended Abstract

Background: One of the most important economic and social developments in Iran has been the significant increase in the population of female entrepreneurs. Women entrepreneurs play a significant role in job creation, wealth, poverty reduction, human development, education, health, and development of the country, especially in developing countries. The development of transformational and complementary industries in villages is a solution for empowerment and capacity building to reduce the gap between cities and villages, create economic, social, environmental, and institutional equality, and is an important tool to achieve sustainable development. The lack of attention to innovation management in the date conversion and finishing industries is one of the important factors that has made these industries unable to find their way to global markets. Considering the level of mass palm production, Kerman Province can take an effective step toward industrialization and creating employment for women in villages by developing processed products related to dates. The role of women is very important in the agricultural production system and rural development. Women are active in different ways in the villages, but their activity is invisible. Rural entrepreneurship in the direction of empowering rural women, as a key factor in reducing gender gaps, preventing migration to cities, and ensuring food security, is one of the important pillars of rural community development. Rural women's entrepreneurship supports the stability of the local economy in the village and improves the villagers' quality of life. To inform society and defend the rights of women, various activities have been carried out in this field. By analyzing the capacities, talents, and opportunities of each region, entrepreneurs can offer many challenges and solutions for rural women's entrepreneurship. Entrepreneurship and employment of rural women increase the family income and improve the literacy and health status of the family and can affect rural life and ultimately the whole society. Therefore, identifying the entrepreneurial talents of rural people, especially rural women, and trying to develop and strengthen entrepreneurship by providing its basic conditions, are of particular importance. Accordingly, the present research aims to identify the dimensions of the development of date conversion and complementary industries in the development of rural women entrepreneurs.

Methods: This research is a descriptive-analytical study in terms of the nature and method and an applied study in terms of the purpose. Information was collected through library and field studies. The geographical area is the villages of Kerman Province where palm trees grow and women are active in the field of date processing and supplementary industries. In the qualitative part, data were collected using the opinions of academic experts, managers, and entrepreneurial experts with semi-structured interviews using the approach of database theory. The tools of data collection were interviews and questionnaires in the qualitative and quantitative parts, respectively. According to the outputs of the interview part, the research questionnaire was extracted through the final codes and put in the form of a quantitative part questionnaire in the quantitative part of the research. According to the statistics of 2021, 96 people were employed in the three fields of marketing, packaging, and processing of date products. A sample size of 76 people was estimated according to Cochran's formula. The data collection tool was a researcher-made questionnaire containing 58 items. SPSS and Amos software were used for data analysis. The structural equation modeling method was used to analyze and examine the desired relationships in the conceptual model.

Results: According to the results obtained from the confirmatory factor analysis model and the scores or factor load for each of the indicators, causal conditions, background conditions,

Copyright ©2024 Baniasadi and Naghavi. Published by Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Unported License which allows users to read, copy, distribute and make derivative works for non-commercial purposes from the material, as long as the author of the original work is cited

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]

[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

intervening conditions, consequences, and the development model of date transformation and complementary industries on strategies with path coefficients of 0.82, 0.39, 0.76, and 0.86, respectively, significantly affect the entrepreneurship of rural agricultural women. The final model was obtained from the categories of causal conditions (system efficiency and innovation with a factor load of 0.81), contextual category (marketing ability with a factor load of .79), and intervening conditions (economic incentives with a factor load of 0.88) in strategies (globalization with a factor load of 89 0.0) and consequences (economic growth with a factor load of 0.89).

Conclusion: The studies conducted on date conversion and complementary industries in the villages of Kerman Province showed that educated women with different specializations and the desire to be entrepreneurs in the field of date conversion and complementary industries in rural areas will become active members of the local community by creating employment and financial support for rural women. Processing agricultural products, including dates, with an innovative approach is a useful action among rural women entrepreneurs to improve women's access to global markets. Since rural women are weak financially and socially, strengthening rural women's entrepreneurship should be accompanied by financial and economic support. The category of entrepreneurship is associated with the concept of innovation, therefore, innovative women should be supported and the necessary background and facilities, including education, should be provided for rural women to be innovative regarding the transformation and complementary industries of dates. Setting up business teams of rural women increases their awareness and capacity for employment and entrepreneurship.

Keywords: Agricultural Entrepreneurship, Agricultural Products Processing, Confirmatory Factor Analysis, Rural development, Women's Empowerment

How to Cite This Article: Baniasadi, N., & Naghavi, S. (2024). Designing and Explaining the Development Model of Palm Conversion and Complementary Industries with an Innovation Approach in Creating Rural Women's Entrepreneurship in Kerman Province. *J Entrepreneurial Strategies Agric,* 11(2), 119-132. DOI: 10.61186/jea.11.2.119

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]

[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

مقاله پژوهشی

طراحی و تبیین الگوی توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما با رویکرد نوآوری در ایجاد کارآفرینی زنان روستایی در استان کرمان

ندا بنی اسدی[۱] و سمیه نقوی[۲]

۱- گروه توسعه کشاورزی، دانشکده علوم کشاورزی و صنایع غذایی، دانشگاه علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران، (نویسنده مسوول: nedabaniasadi@ymail.com)
۲- دانشیار، گروه اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه جیرفت، جیرفت، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۱۹
صفحه: ۱۱۹ تا ۱۳۲

چکیده مبسوط

مقدمه و هدف: یکی از مهمترین تحولات اقتصادی و اجتماعی در ایران، افزایش جمعیت قابل توجهی از زنان کارآفرین بوده است. زنان کارآفرین نقش به‌سزایی در اشتغال‌زایی، ثروت، کاهش فقر، توسعه انسانی، آموزش، بهداشت و توسعه کشور به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه دارند. توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی روستاها، راه‌حلی برای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی به‌منظور کاهش شکاف بین شهر و روستا، ایجاد برابری اقتصادی، اجتماعی، محیطی و نهادی و ابزاری مهم برای رسیدن به توسعه پایدار است. عدم توجه به مدیریت نوآوری در صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در حد مطلوب از عوامل مهمی است که باعث شده این صنایع نتوانسته راه به بازارهای جهانی پیدا کند. استان کرمان با توجه به سطح تولید انبوه نخل می‌تواند با توسعه محصولات فراوری شده مرتبط با خرما گامی مؤثر برای صنعتی شدن و ایجاد اشتغال برای زنان در روستاها داشته باشد نقش زن در نظام تولید کشاورزی و توسعه روستاها بسیار مهم است. زنان در روستاها به‌صورت گوناگون در حال فعالیت هستند اما فعالیت آنان نامرئی است. کارآفرینی روستایی در جهت توانمندسازی زنان روستایی، به‌عنوان یک عامل کلیدی در کاهش شکاف‌های جنسیتی و جلوگیری از مهاجرت به شهرها و تأمین امنیت غذایی یکی از ارکان مهم توسعه جامعه روستایی است. کارآفرینی زنان روستایی موجب حمایت از پایداری اقتصاد محلی در روستا می‌شود و کیفیت زندگی روستاییان را بهبود می‌بخشد. در راستای آگاه‌سازی جامعه و دفاع از حقوق زنان، فعالیت‌های متنوعی در این زمینه صورت گرفته است. کارآفرینان با تجزیه و تحلیل ظرفیت‌ها، استعدادها و فرصت‌های هر منطقه می‌توانند اقدام به ارائه‌ی چالش‌ها و راهکارهای زیاد و متعددی برای کارآفرینی زنان روستایی نمایند. کارآفرینی و اشتغال زنان روستایی ضمن افزایش درآمد خانواده، بهبود وضعیت سواد و بهداشت خانواده می‌تواند زندگی روستایی و در نهایت کل جامعه را تحت تأثیر قرار دهد. بنابراین، شناسایی استعدادهای کارآفرینی روستائیان، به‌ویژه زنان روستایی و تلاش برای توسعه و تقویت کارآفرینی از طریق فراهم کردن زمینه‌های اولیه آن، اهمیت ویژه‌ای دارد. بر این اساس هدف تحقیق حاضر، شناسایی ابعاد توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در توسعه کارآفرین زنان روستایی می‌باشد.

مواد و روش‌ها: این تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی ـ تحلیلی است. به‌منظور گردآوری اطلاعات از مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد. قلمروی مکانی، روستاهای استان کرمان که دارای نخل هستند و زنانی که در حیطه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما فعالیت دارند، می¬باشند. در بخش کیفی داده‌ها با استفاده از نظرات خبرگان دانشگاهی، مدیران و کارشناسان کارآفرینی با مصاحبه نیمه‌ساختار یافته، با رویکرد نظریه داده‌بنیاد جمع‌آوری گردید. ابزار گردآوری‌ها داده‌ها در بخش کیفی مصاحبه و در بخش کمی پرسشنامه بوده است. در بخش کمی تحقیق با توجه به خروجی‌های بخش مصاحبه، پرسشنامه تحقیق از طریق کدهای نهایی شده، استخراج گردیده و در قالب پرسشنامه بخش کمی قرار گرفته است. در این تحقیق با توجه مسئله مورد بررسی، طبق آمار سال ۱۴۰۰، تعداد ۹۶ نفر در سه زمینه بازاریابی، بسته‌بندی و فراوری محصولات خرما مشغول به‌کار بوده‌اند.حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۷۶ نفر برآورد شد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بوده که دارای ۵۸ گویه می‌باشد. در قسمت تجزیه و تحلیل داده¬ها، از نرم‌افزار SPSS و Amos استفاده شده است. برای تحلیل و بررسی روابط مورد نظر در مدل مفهومی، از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد.

یافته‌ها: با توجه به نتایج به‌دست آمده از مدل تحلیل عاملی تأییدی و به‌دست آمدن امتیازات یا بار عاملی هریک از شاخص‌ها، شرایط علی بر راهبردها با ضریب مسیر ۰/۸۲، شرایط زمینه‌ای بر راهبردها با ضریب مسیر ۰/۳۹، شرایط مداخله‌گر بر راهبردها با ضریب مسیر ۰/۷۶، پیامدها بر راهبردها با ضریب مسیر۰/۸۶ مدل توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما بر کارآفرینی زنان روستایی کشاورزی تأثیر معنی‌داری دارند. مدل نهایی از مقوله شرایط علی (نظام کارآیی و نوآوری با بار عاملی ۰/۸۱، مقوله زمینه‌ای (توانمندی بازاریابی با بار عاملی ۰/۷۹)، شرایط مداخله‌گر (مشوق‌های اقتصادی با بار عاملی۰/۸۸) در راهبردها (جهانی‌سازی با بار عاملی ۰/۸۹) و پیامدها (رشد اقتصادی با بار عاملی ۰/۸۹) به‌دست آمد.

نتیجه‌گیری: مطالعات انجام شده در زمینه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در روستاهای استان کرمان نشان داد که وجود زنان تحصیل‌کرده با تخصص‌های متفاوت که تمایل به کارآفرینی در زمینه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در روستایی دارند، با ایجاد اشتغال و حمایت‌های مالی از زنان روستایی، آن‌ها به اعضا فعال جامعه محلی تبدیل خواهند شد. فرآوری محصولات کشاورزی از جمله خرما، با رویکرد نوآوری اقدامی مفید در میان زنان کارآفرین روستایی، برای بهبود دسترسی زنان به بازارهای جهانی می‌باشد. از آنجا که زنان روستایی از نظر مالی و چانه‌زنی‌های اجتماعی ضعیف هستند، تقویت کارآفرینی زنان روستایی باید همراه با حمایت‌های مالی و اقتصادی باشد. مقوله کارآفرینی با مفهوم نوآوری همراه است، بنابراین، در خصوص صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما، از زنان نوآور باید حمایت شود و زمینه و امکانات لازم که شامل آموزش می‌باشد، برای نوآور بودن زنان روستایی فراهم شود. راه‌اندازی تیم‌های تجاری زنان روستایی، باعث افزایش آگاهی و ظرفیت اشتغال و کارآفرینی آن‌ها می‌شود.

واژه‌های کلیدی: تحلیل عاملی تأییدی، توانمندسازی زنان، توسعه روستایی، فراوری محصولات کشاورزی، کارآفرینی کشاورزی

مقدمه

از آن‌جا که رشد اقتصادی بسیاری از کسب و کارها بر پایه کارآفرینی بنا شده است، بسترسازی برای رشد افرادی که ایده را به دانش و محصول تبدیل می‌کنند، ضروری به‌نظر می‌رسد (Jayadatta, 2017). به‌دلیل وابستگی اقتصاد ایران به نفت و البته تأکید بیش از حد بر اقتصاد بخش دولتی، بخش خصوصی مورد بی‌توجهی قرار گرفته است و انتظار حمایت بیش از این برای بخش خصوصی از سوی مردم از سمت دولت متصور است. لذا به‌دلیل پتانسیل زیادی که در بخش کشاورزی بر پایه آن وجود دارد، انتظار می‌رود بخش خصوصی بیش از پیش وارد این عرصه شود (Amini *et al.*, 2022). یکی از عوامل مؤثر در توسعه روستایی، کارآفرینی است، زیرا کارآفرینی می‌تواند با خلق

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]
[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

فرصت‌های جدید و ایجاد اشتغال و درآمد نقش مؤثری در بهبود وضع اقتصادی و معیشتی روستاها داشته باشد. به‌همین دلیل سنجش میزان کارآفرینی روستاییان و تلاش برای توسعه و تقویت کارآفرینی در فرآیند توسعه روستایی از طریق فراهم کردن زمینه‌های اولیه آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (Baniasadi *et al*., 2018). کارآفرینی به عمل کارآفرین بودن اشاره دارد و معادل " Entreprendre" که واژه‌ای فرانسوی است می‌باشد و به‌مفهوم فردی است که متعهد و پرتلاش است. کارآفرینان مجموعه‌ای از منابع از جمله نوآوری‌ها، منابع مالی و فراست اقتصادی را تجمیع نموده و در تلاش‌اند تا نوآوری‌ها را به کالای اقتصادی تبدیل نمایند (Baruah, 2001).

در تعریف دیگر از کارآفرینی کشاورزی می‌توان گفت این نوع کارآفرینی فراهم‌کننده زمینه اشتغال، افزایش درآمد و تولید ثروت، بهبود کیفیت زندگی و کمک‌کننده به افراد محلی به‌ویژه در بین زنان، برای مشارکت در اقتصاد است (Ahmadi *et al*., 2018).

نوآوری تا حد زیادی به‌عنوان عامل اصلی در ایجاد کسب وکارهای کوچک یا کارآفرینی قلمداد می‌شود. نوآوری‌ها می‌تواند در قالب فرایندها یا حتی محصولات باشد. خلق ایده از طریق واژگان مکتوب می‌تواند یک نمونه از فرایند باشد. با این وجود، نوآوری‌ها همچنین می‌تواند خلق محصول جدیدی باشد که بازار را تغییر می‌دهد یا بازار جدیدی را ایجاد می‌نماید. برخی از این نوآوری‌ها حتی ممکن است جایگزین نوآوری‌های کنونی شود و محصول و فرایند ترجیحی باشد. یک کارآفرین فردی است که می‌تواند برای نوآوری ایده‌ای ارائه دهد که تولید محصولات یا خدمات مورد درخواست عموم، دولت یا حتی ارتش را ممکن سازد (Bhattacharyya & Satyabir, 2006). اهمیت نوآوری در جهان و در کشورهای در حال توسعه در حال افزایش است، نوآوری محور فضایی برای توسعه بوده و تحول را به‌سمت اقتصاد (دانش‌افزایی) ترویج می‌دهد. یک ابزار مفید برای کاهش نابرابری‌ها، کاهش فقر و ارتقاء تاب‌آوری اقتصادی اجتماعی است (Pietrobelli & Rabellotti 2011). توسعه نوآوری‌ها می‌تواند یک عمل محلی باشد.

کشور آمریکا از دهه ۱۹۷۰، به موضوع نوآوری و کارآفرینی توجه جدی نموده و از دهه ۱۹۸۰ تاکنون، توسعه نوآوری در کارآفرینی به یکی از موضوعات راهبردی این کشور تبدیل شده است و سایر کشورهای توسعه یافته نظیر آلمان، ژاپن و انگلستان نیز از اواخر دهه ۱۹۷۰ راهبردهای خود را بر گسترش نوآوری و توسعه کارآفرینی قرار داده‌اند (Klein & Bradley, 2016).

طبق گزارش سازمان بین‌المللی کار (ILO)[1] زنان در حال راه‌اندازی کسب و کارهایی هستند که تا چند دهه پیش غیرقابل تصور بود. شرکت‌های تحت مالکیت زنان در حال حاضر بین ۲۵ تا ۳۰ درصد از کل کسب‌وکارهای اقتصاد رسمی در سطح جهان را تشکیل می‌دهند (Rugoho, 2018 & Chindimba). این نه‌تنها موقعیت اقتصادی زنان، بلکه ساختار اقتصاد جهان معاصر را نیز بازتعریف می‌کند.

پاتیل و دشپاند (Patil & Deshpande, 2018) معتقد بودند که زنان سریع‌ترین کارآفرینان در حال ظهور در سراسر جهان محسوب می‌شوند.

از آن‌جا که زنان، تأمین امنیت غذایی را در خانواده برعهده دارند و از طریق صنایع تبدیلی محصولات خام را به مواد غذایی فرآوری شده و قابل مصرف تبدیل می‌کنند با ایجاد کارگاه‌های صنایع تبدیلی سبب ایجاد اشتغال برای زنان روستایی و همچنین کاهش ضایعات محصولات کشاورزی می‌شود. از سویی دیگر با شناسایی زنان روستایی که در حیطه فراوری محصولات فعالیت دارند، می‌توان با آموزش‌های لازم زمینه کارآفرینی و اشتغال را برای آن‌ها فراهم کرد. در این میان با توجه به وظایف و توانمندی‌ها برای زنان روستایی بر کوچک بودن صنایع تأکید می‌شود، زیرا صنایع کوچک به سرمایه‌گذاری زیادی نیاز ندارند و زنان روستایی با دریافت وام یا با تشکیل تعاونی‌ها می‌توانند سرمایه‌ی لازم را برای راه‌اندازی این گونه صنایع فراهم کنند.

در خصوص کارافرینی زنان مطالعات متعددی در داخل و خارج از کشور وجود دارد که به‌عنوان نمونه تحقیقاتی در این زمینه ذکر شده است.

یعقوبی فرانی و همکاران (Yaghoubi Farani *et al,* 2013) بین ویژگی‌های شخصیتی، وضعیت اقتصادی، اجتماعی فرهنگی زنان با تمایل کارآفرینی آنان رابطه مستقیم دارد.

شهرکی و همکاران در پژوهشی یکی از راه‌های تجارت جهانی و جهانی‌سازی را صنایع تبدیلی و تکمیلی و کارآفرینی روستایی قلمداد کردند (Shahraki *et al*., 2015).

در زمینه استراتژی‌های توسعه کارآفرینی در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در استان کرمان با روش سوات[2] از صاحبان صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما این نتیجه رسیدند که نوآوری و خلاقیت در بخش صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در مناق روستایی نیازمند بازنگری و ارائه سیاست‌های مناسب برای رفع محدودیت‌ها و استفاده از توان‌های موجود روستایی و کشاورزی است (Baniasadi *et al*. 2018).

ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی می‌تواند راهکاری مناسب برای جلوگیری از ضایعات و افزایش ارزش افزوده محصولات کشاورزی باشد و از طریق اشتغال‌زایی می‌توانند باعث افزایش درآمد و کاهش مهاجرت‌ها شوند (Baniasadi *et al*, 2019).

توسعه بازاریابی صنایع تبدیلی و تکمیلی طور قابل توجهی تحت تأثیر ساختار سازمانی، مدیریت فناوری، نوآوری استراتژیک، فرهنگ نوآوری و تمایلات فردی قرار دارد (Baniasadi *et al*. 2021). سطح تحصیلات و دیدگاه جامعه نسبت به فعالیت‌های زنان در جامعه و عواملی مانند خودکارآمدی[3]، مهارت در شناخت طرح‌های سیاستی، حمایتی دولت بر توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه زنان تاثیر دارد (Karimi & Fatemi, 2021).

صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی با استراتژی صنعتی شدن می‌تواند در امنیت غذایی کشور نقش داشته باشد (Ghanbari *et al*., *2021*).

1- International Labour Organization 2- SOWT 3- Efficacy

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]
[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

براساس نتایج آمار جهانی، زنان مسئولیت ۶۰ تا ۸۰ درصد فعالیت‌ها در جهان را برعهده دارند و پنجاه درصد غذای جهان را تولید می‌کنند؛ و با وجود ایفای نقش‌های متعدد، از مزایای محدودی برخوردارند این در حالی است که منابع چندانی در دسترس ندارند (Tadele & Tesfay, 2013).

آمپادو-آمیاو و عمری (Ampadu-Ameyaw& Omari, 2015) در مقاله‌ای تحت عنوان "فعالیت‌های کارآفرینانه درزمینه صنایع تبدیلی تکمیلی محصولات کشاورزی روستایی در غنا: وضعیت، و فرصت‌های معیشتی زنان"، به شناسایی نیازها و گزینه‌های پیش‌روی زنان در این حوزه پرداخته و این‌گونه نتیجه‌گیری می‌کنند که اگرچه زنان روستایی کارآفرینان فرصت‌هایی برای توسعه تولید خود و نفوذ به بازارهای موجود داخلی و بین‌المللی دارند اما موانعی در سر راه آنها وجود دارد که باید در جهت رشد و توسعه کارآفرینی روستایی برطرف نمود تا معیشت روستایی بهبود یابد.

زنان در راه‌اندازی شرکت‌ها با موانع متعددی روبرو هستند. بسیاری از تحقیقات بر دشواری زنان در دسترسی به بانک‌ها و سایر مؤسسات متمرکز شده‌اند (Buultjens *et al*, 2016).

زنان روستایی در مقایسه با مردان روستایی و زنان شهری در معرض تهدید و تبعیض‌های متعدد قرار دارند، ولی به‌عنوان عاملین توسعه[1] قلمداد می‌شوند، زیرا توانمندی آنها در رسیدن به اهداف توسعه پایدار کمک شایانی خواهد کرد (Diiro *et al*., 2018).

کریمی و همکاران (Karmi, *et al*., 2018) در تحقیق خود با عنوان تحلیل پیامدهای استقرار صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی با هدف سنجش نگرش کارشناسان و مسئولان صنایع، پیرامون پیامدهای استقرار صنایع تبدیلی و تکمیل در بخش مرکزی شهرستان جیرفت اشاره کردند در بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، گسترش جایگاه کشاورزی و افزایش مشارکت بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری، نیاز منطقه به صنایع تبدیلی مربوطه و افزایش انسجام و پیوستگی بین کشاورزان، کاهش ضایعات محصولات کشاورزی و عرضه بهداشتی محصولات غذایی، از مهم‌ترین پیامدهای استقرار صنایع تبدیلی و تکمیلی در بخش کشاورزی بوده است.

به‌طور متوسط، بخش کشاورزی ۳۶/۷ درصد از زنان شاغل در ASEAN[2] (اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا) آن را استخدام می‌کند، در حالی که میانگین OECD ۳/۵ درصد است. علاوه بر این، زنانی که در مناطق روستایی زندگی می‌کنند، بیشتر از زنان ساکن در مناطق شهری، خوداشتغال هستند. در واقع، شکاف قابل توجهی بین مناطق روستایی و شهری در نسبت خوداشتغالی در میان کارگران زن وجود دارد. سهم بزرگی از زنان روستایی خوداشتغال هستند که تا حدودی به این دلیل است که فرصت‌های کمتری برای اشتغال رسمی در مناطق روستایی نسبت به مناطق شهری وجود دارد. بار بیش از حد کار مراقبتی بدون دستمزد عامل اصلی توضیح‌دهنده عدم حضور زنان در فعالیت‌های کاری با دستمزد در مناطق روستایی است (OECD, 2021).

بقائی و منصوری (Baghaee& Mansoori., 2021) در تحقیقی با عنوان"توسعه مدل فعالیت‌های کارآفرینانه زنان روستایی مبتنی بر دیدگاه صاحب‌نظران آموزشی با روش رویکرد مدل‌سازی ساختاری با گروه هدف اعضا علمی و کارآفرینان روستایی نشان دادند از بین این ده عامل شناسایی‌شده، ویژگی‌های شخصیتی و تجربه‌ی کاری، سرمایه‌ی روانشناختی، تفکر خلاق و توانمندسازی در سطح اول و روبنایی‌ترین سطح مدل قرار گرفتند. تفاوت‌های جنسیتی، عوامل نهادی- سازمانی و عوامل اقتصادی نیز در سطح دوم قرار گرفتند.

بنی‌اسدی و همکاران (Baniasadi *et al*, 2021)، در تحقیقی در استان کرمان نشان دادند که بین توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما و ابعاد مدیریت جامع نوآوری که شامل مدیریت تکنولوژی، ساختار سازمانی، استرتژیک نوآوری، فرهنگ نوآوری و روان‌شناختی همبستگی وجود دارد.

مدیریت شرکت به‌صورت ارتباطات باز و صادقانه، ایجاد مشوق‌های مالی برای نوآوری، کارکرد تیمی در بازاریابی، میزان دغدغه سیاست‌گذاری دولت در نوآوری، چارچوپ قانونی کشور در حمایت از نقش دانش بومی در نوآوری می‌تواند در توسعه فراوری خرما در استان کرمان تاثیرگذار باشد (Baniasadi *et al*, 2022).

اگر با دید جامعه شناسانه، به نقش زن در نظام تولید کشاورزی نگریسته شود، مشارکت اقتصادی زنان را می‌توان به‌عنوان یکی از عوامل بنیانی در حفظ جامعه روستایی مطرح کرد. در سراسر دنیا وظیفه زنان روستایی تهیه غذا، کمک در کارهای داشت، کاشت، برداشت، پرورش احشام و تولید و بازاریابی آن است. زنان در روستاها به‌صورت گوناگون در حال فعالیت هستند اما فعالیت آنان نامریی است (Heydari *et al*., 2022).

نالکو و همکاران (Nhleko *et al*., 2023) چالش‌های کارآفرینی در توانمندسازی زنان روستایی در آفریقا جنوبی را دسترسی به منابع مالی برای حمایت از زنان کارآفرین در عملیات تجاری، تحصیلات و آموزش مهارت‌های کارآفرینی، مدیریت، از جمله بازاریابی، هزینه‌یابی و کنترل سهام، رضایت مشتری، توسعه و ارتقاء امکانات زیرساختی مانند حمل و نقل وارتباطات، برای ارتقای کارآفرینی در مناطق روستایی اساسی و ضروی خواندند.

چن و بارکوس (Chen & Barcus, 2024) اثرات کارآفرینی زنان روستایی در توانمندسازی، رقابت‌پذیری، یادگیری و برابری جنسیتی، در توسعه روستایی چین اشاره می‌کنند. نتایج مطالعه نشان داد کارآفرینی به‌عنوان یک ساختار اجتماعی خودساز و بازآفرینی که دگرگونی فردی، خودسازی، تغییر زندگی و روابط اجتماعی و همچنین توسعه جامعه و بهبود جنسیت را تسهیل می‌کند.

فضای فرهنگی- اجتماعی روستایی در سطح سوم مدل سطح‌بندی و آموزش مهارت‌های کارآفرینی به‌عنوان مؤثرترین عامل در فعالیت‌های کارآفرینی زنان روستایی در سطح چهارم مدل تعیین شد. این عامل، به‌عنوان زیربنایی‌ترین سطح به‌حساب می‌آید.

1- Development agents
2- Association of Southeast Asian Nations

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]
[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

بازوند (Bazvand, 2021)، در تحقیق خود که در شهرستان زرین‌دشت با هدف اولویت‌بندی سکونتگاه‌های روستایی از نظر صنایع تبدیلی تکمیلی کشاورزی انجام شد،

نشان داد در مناطقی از کشور که از کشاورزی مناسب برخوردار می‌باشند، بهترین گزینه ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی در این مناطق می‌باشد. به‌طور کلی اثرات عمده صنعتی شدن روستاها عبارتند از: ایجاد اشتغال پویا و افزایش درآمد؛ کاهش مهاجرت‌های روستایی؛ کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای؛ افزایش رفاه روستایی؛ گسترش صادرات روستایی.

چیموچکا و دونگا (Chimucheka& Donga, 2023) در مطالعه‌ای برای زنان کارافرین روستایی در آفریقا جنوبی، به عواملی مانند فقدان بودجه کافی، آموزش و پرورش، تعصب جنسیتی، مهارت‌های تجاری ناکافی، و مشکلات در ایجاد تعادل بین خانواده و تجارت. اشاره کردند.

استان کرمان با توجه به سطح تولید مناسب محصول‌های زراعی و باغی می‌تواند با توسعه صنایع تبدیلی مرتبط با آن گامی مؤثر برای صنعتی شدن استان بردارد. این شهرستان اگرچه همواره تلاش کرده است تا خود را در زمره شهرهای صنعتی قرار دهد؛ اما به‌دلیل درک نامناسب از پتانسیل‌های خود، نتوانسته است به شکلی قابل قبول موفق به این امر شود. قابلیت‌ها و توانمندی‌های استان کرمان به‌لحاظ تولیدات زراعی و باغی چشمگیر بوده، اما هنوز مطالعه جامعی در زمینه توسعه واحدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در استان کرمان صورت نگرفته است. این موضوع، باعث بی‌اطلاعی برنامه‌ریزان و سازمان‌های ذیربط از عدم پیشرفت فیزیکی صنایع تبدیلی و تکمیلی در استان کرمان شده است. بنابراین، بررسی وضعیت کنونی صنایع تیدیلی و تکمیلی خرما و ارزیابی محیط خارجی این صنعت ضروری است تا پیشران‌های توسعه واحدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در استان کرمان مورد بررسی علمی قرار گیرد.

در دیدگاه جدید، جوامع محلی خود به‌عنوان بخشی از منابع اقتصاد در نظر گرفته می‌شوند، این موضوع به توسعه روستایی بسیار کمک می‌کند. بررسی پیشینه تحقیق نشان داد که کسب وکارهای متوسط راهکاری برای کاهش مسائل اقتصادی و اجتماعی در نواحی روستایی‌اند. اما عملکرد کشورهای جهان سوم در این زمینه با جایگاه و اهمیت این کسب‌وکارها متناسب نبوده است. در ایران نیز، با وجود تأکید برنامه‌های سوم و چهارم و پنجم و ششم بر بنگاه‌های کوچک و متوسط، هنوز هم راه‌اندازی این واحدها به کندی پیش می‌رود و مطالعات انجام شده در این زمینه نشانگر غلبه نگرش شهری بر روستایی است. ازاین‌رو، شناسایی زمینه‌های ایجاد کسب‌وکارهای جدید در این ناحیه ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است که وجه همت این تحقیق است.

مواد و روش‌ها

با توجه به اینکه هدف این پژوهش ارائه راهکارهای توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در ایجاد اشتغال و کارآفرینی برای زنان روستایی با رویکرد نوآوری می‌باشد پژوهش حاضر را می‌توان یک پژوهش ساختاری دانست. در بخش کیفی با توجه به اینکه سعی در تدوین مدل نظری می‌باشد، بنابراین بایستی از افرادی استفاده کرد که آشنایی کاملی با نظریه داشته باشند. برهمین اساس در بخش پژوهش کیفی، جامعه آماری این پژوهش کلیه خبرگان آشنا به موضوع توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما بوده است. این خبرگان مدیران و کارشناسان شرکت‌های صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در استان کرمان بوده‌اند. باتوجه به اینکه در بحث پژوهش‌های کیفی، پژوهشگران کیفی به‌طور نظری به نمونه‌گیری می‌پردازند.

این امر بدان معنی است که در این پژوهش، در مرحله اول که مصاحبه با خبرگان این حوزه می‌باشد، نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند انجام می‌گیرد (نه احتمالی) و تمرکزش بر تدوین نظریه است؛ بدین معنی که افرادی انتخاب شده‌اند که با بحث کارآفرینی زنان روستایی آشنایی داشته و با آن درگیر بوده‌اند. در بخش کیفی تحقیق، از طریق مصاحبه با ۱۵ نفر از مدیران و کارشناسان صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در استان کرمان که با بحث کارآفرینی زنان روستایی آشنایی داشته‌اند، کدها به اشباع نظری رسیده و بخش کیفی به اتمام رسیده است. در بخش کمی پژوهش نیز، جامعه آماری این پژوهش شامل مدیران و کارشناسان صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما استان کرمان که پرسشنامه‌های پژوهش در بخش کمی در اختیار آنان قرار گرفته است.

قلمروی مکانی این پژوهش، روستاهای استان کرمان که دارای نخل می‌باشند در سال ۱۴۰۰ انجام شد. طبق آمار موجود اتاق بازرگانی و سازمان جهاد کشاورزی، جامعه آماری زنانی که در مدیریت صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در سه زمینه بازاریابی، فرآوری و بسته‌بندی خرما فعالیت دارند ۹۶ نفر می‌باشند که حجم نمونه از طریق فرمول کوکران محاسبه و تعداد آن ۷۶ نفر تعیین شد.

ابزار گرداوری‌ها داده‌ها در بخش کیفی مصاحبه و در بخش کمی پرسشنامه بوده است. در بخش کمی تحقیق با توجه به خروجی‌های بخش مصاحبه، پرسشنامه تحقیق از طریق کدهای نهایی شده استخراج گردیده و در قالب پرسشنامه بخش کمی قرار گرفته است. برای بررسی روایی پرسشنامه ازضریب نسبی روایی محتوا (CVR)[1] و شاخص روایی محتوا (CVI)[2] استفاده شده است.

جهت محاسبه CVR از نظرات خبرگان در زمینه محتوای آزمون موردنظر استفاده شده و با توضیح اهداف آزمون برای آن‌ها و ارائه تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای سوالات، از آن‌ها خواسته شد تا هریک از سؤالات را بر اساس طیف سه بخشی لیکرت «گویه ضروری است»، «گویه مفید است، ولی ضروری نیست» و «گویه ضرورتی ندارد» طبقه‌بندی کنند. سپس بر اساس رابطه (۱)، CVR محاسبه می‌شود:

1- Content Validity Ratio
2- Content Validity Index

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]
[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

$$CVR = \left(\frac{\left(ne - \frac{N}{2}\right)}{N/2}\right)$$ رابطه (۱)

رابطه N عداد کل خبرگان وne تعداد خبرگانی است که به گویه ضروری است، پاسخ داده‌اند.

جهت محاسبه CVI ازخبرگان خواسته می‌شود میزان مرتبط بودن هر گویه را با طیف چهار قسمتی «غیرمرتبط»، «نیاز به بازبینی اساسی»، «مرتبط اما نیاز به بازبینی» و «کاملاً مرتبط» مشخص کنند. در نهایت تعداد خبرگانی که گزینه ۳ و۴ را انتخاب کرده‌اند را بر تعداد کل خبرگان تقسیم کرده، اگر مقدار حاصل از۰/۷کوچکتر بود گویه رد می‌شود، اگر بین ۰/۷ تا ۰/۷۹ بود باید بازبینی انجام شود و اگر از ۰/۷۹بزرگ‌تر بود قابل قبول است. بر اساس این دو شاخص از مجموع ۹۰ سوال، ۹ سوال حذف و بقیه سؤالات تأیید شده‌اند. برای بررسی پایایی پرسشنامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ و پایایی مرکب استفاده شده است. روش گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی بوده و در گردآوری داده‌ها در بخش کیفی ازپروتکل‌های مصاحبه با سوالات باز و در بخش کمّی از پرسشنامه با سوالات بسته با طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (کاملاً موافقم=۵، موافقم=۴، نظری ندارم=۳، مخالفم=۲ و کاملاً مخالفم=۱) استفاده شد.

در این تحقیق برای بررسی نرمال بودن توزیع نمرات متغیرها از آزمون کولموگروف–اسمیرنوف استفاده شد. اگر سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ باشد توزیع متغیر موردنظر نرمال نمی‌باشد. برای کشف ساختار از تحلیل عاملی تأییدی، در این راستا، نرم‌افزارهای مورد استفاده AMOS[1] و SPSS[2] قرار گرفته است. در این تحلیل هرچقدر مقادیر اشتراک استخراجی بزرگتر باشد، عامل‌های استخراج شده، متغیرها را بهتر نمایش می‌دهند و هرچقدر مقادیر اشتراک استخراجی کوچکتر باشد یعنی کوچکتر از ۰/۰۵ باشد باید، حذف گردند. در بخش کیفی، قابلیت اعتماد به‌عنوان معیاری برای جایگزینی روایی و پایایی می‌باشدکه متشکل از چهار مفهوم جزئی‌تر قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال، قابلیت تأیید و اطمینان‌پذیری است (Guba & Lincoln, 1982).

قابلیت اعتبار معادل روایی در پژوهش‌های کمی است یعنی میزان و درجه اعتماد به واقعی بودن یافته‌ها برای شرکت کنندگان در پژوهش. قابلیت انتقال به معنی قابلیت تعمیم پژوهش به سایر حوزه‌ها و زمینه‌های مشابه و قابلیت تأیید یعنی پرهیز از سوگیری است. اطمینان‌پذیری معادل پایایی در پژوهش کمی است، به درجه بازیافت و تکرارپذیری داده‌ها توسط سایر پژوهشگران اطلاق می‌شود (Abbaszadeh, 2011). در این پژوهش قابلیت اعتماد براساس معیار اعتبار (صرف وقت کافی و به‌کارگیری دو کدگذار جهت چند نمونه مصاحبه برای کسب اطمینان از یکسانی دیدگاه کدگذاران)، انتقال‌پذیری (مشورت با متخصصین درمورد یافته‌های تحقیق) و اطمینان‌پذیری استفاده شد. همچنین، از شیوه بازآزمایی جهت ارزیابی تحقیق استفاده شد که اطمینان‌پذیری بین کدگذاران برای مصاحبه‌های انجام شده برابر ۰/۸۲شد. در بخش کمی جهت تعیین روایی همگرا و واگرای سازه از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد و جهت سنجش پایایی پرسشنامه از پایایی ترکیبی (CR) [3] استفاده شدکه با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در قسمت یافته‌ها، روایی و پایایی مورد تأیید قرار گرفت. برای تحلیل و بررسی روابط موردنظر در مدل مفهومی از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. مدل‌یابی معادلات ساختاری روشی است که در آن روابط به‌هم وابسته و همزمان چندین متغیر بررسی و آزمون می‌شود. در این پژوهش از دو وجه مدل معادلات ساختاری، مدل اندازه‌گیری و مدل تابع ساختاری استفاده شده است. مدل اندازه‌گیری کاربرد تحلیل عاملی تأییدی برای تعیین مشارکت هریک از گویه‌ها در اندازه‌گیری سازه پنهان است و مدل ساختاری به روابط عامل‌های نهفته مربوط می‌شود.

نتایج و بحث

مقوله کارآفرینی در فراوری خرما به‌عنوان مقوله محوری انتخاب گردید که خود دارای دو مقوله فرعی ۱ نوآوری ۲ توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرماست. نوآوری و افزایش شغل، از مقوله‌های فرعی هست که انتظار می‌رود با وجود شرایط علی، بستر و زمینه و شرایط مداخله‌گر مناسب به آن دست یافت. شرایط علی کارآفرینی زنان دارای دو مقوله فرعی به اشتغال‌زایی با ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما و نظام کارای نوآوری و ابداع بوده است. بستر یا زمینه شکل‌گیری کارآفرینی زنان در صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما دارای سه مقوله فرعی به نام‌های: ۱- نهاده‌ها و مشوق‌های اقتصادی، ۲- زیرساخت‌ها، ۳- سیاست‌های حمایتی از زنان است. شرایط مداخله‌گر شکل‌گیری کارآفرینی زنان دارای دو مقوله فرعی به نام‌های: ۱- توانمندی بازاریابی، ۲- بسته‌بندی است. راهبردهای شکل‌گیری کارآفرینی زنان در فرآوری محصولات خرما دارای دو مقوله فرعی به نام‌های، ۱- ترویج اشتغال در فراوری خرما، ۲- جهانی‌سازی و پیامدهای کارآفرینی زنان در فرآوری محصولات خرما دارای دو مقوله فرعی، ۱- توسعه پایدار روستایی، ۲- رشد اقتصادی، ۳- تولید و خدمات نوآورانه است.

پس از مشخص شدن مفاهیم و دسته‌بندی مفاهیم در مقوله‌های فرعی و اصلی حاصل از کدگذاری محوری و انتخابی، در این پژوهش با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی، هریک از اجزاء مدل پارادایم مورد بررسی قرار گرفته است تا از مناسب بودن هریک از مقوله‌های اصلی و کدگذاری‌های انجام شده در جامعه موردمطالعه اطمینان حاصل شود. به‌عبارتی با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی محقق به‌دنبال بررسی روایی هریک از مدل‌ها (شرایط علی، بستر و زمینه، مقوله محوری، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها) می‌باشد.

تحلیل داده‌ها با نظریه داده بنیاد

در نظریه داده بنیاد، فرایند تحلیل داده‌ها با کدگذاری آغاز می‌شود، کدگذاری داده‌ها شامل سه مرحله کدگذاری باز ۱، کدگذاری محوری ۲، و کدگذاری انتخاب ۳ است (Jamshidi *et al.*, 2018). در این پژوهش پس از شناسایی کدهای اولیه و در نظر گرفتن کدهای مشابه، ۳۵ کد مفهومی استخراج شد و سپس در مرحله بعد با بررسی این کدها و طبقه‌بندی آن‌ها،

1- Analysis of moment structures 2- Statistical package for social science 3- Composite Reliability

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]
[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

۱۲ مقوله فرعی شناسایی شدند. به‌طور کلی نتایج دسته‌بندی مفاهیم در مقوله‌های فرعی و اصلی حاصل از کدگذاری محوری و انتخابی به‌صورت بوده است.

شرایط علی: عواملی که موجب پدیده‌محوری شده‌اند که نتایج بیانگر آن است که وجود دو مقوله مرتبط با شرایط علی که شامل اشتغال‌زایی با ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما و نظام کارای نوآوری و ابداع می‌باشد که ۶ کد نهایی استخراج شده از مصاحبه است.

شرایط زمینه‌ای: شرایطی که در آن راهبردها کنش متقابل برای کنترل یا پاسخ به پدیده انجام می‌دهند که نتایج بیانگر وجود دو مقوله مرتیط که شامل نهاده‌ها و مشوق‌های اقتصادی، زیرساخت‌ها سیاست‌های حمایتی از زنان می‌باشد که ۹ کد نهایی استخراج شده از مصاحبه است.

شرایط مداخله‌گر: وضعیتی خاص که اثرگذار بر راهبردهاست. که نتایج بیانگر وجود دو مقوله مرتبط با شرایط مداخله‌گر که شامل بسته‌بندی و توانایی بازاریابی می‌باشد که ۹ کد نهایی استخراج شده از مصاحبه است.

راهبردها: اقدامات انجام یافته در ارتباط با پدیده محوری با کنش‌ها و واکنش‌هاست، برای کنترل، و برخورد با پدیده موردنظر، که بیانگر وجود سه مقوله مرتبط با این شرایط است، که شامل :ترویج اشتغال در فراوری خرما، جهانی‌سازی می‌باشد که در نهایت ۵ کد نهایی استخراج شده از مصاحبه به‌دست آمد.

پیامدها: به نتایج حاصل از راهبردها: که شامل: دو مقوله کارآفرینی زنان روستایی، توسعه پایدار روستا می‌باشد.

بنابراین، مدل نهایی کارآفرینی زنان روستایی در صنعت فرآوری صنعت نخل براساس نظریه داده بنیاد به‌صورت شکل (۱) می‌باشد.

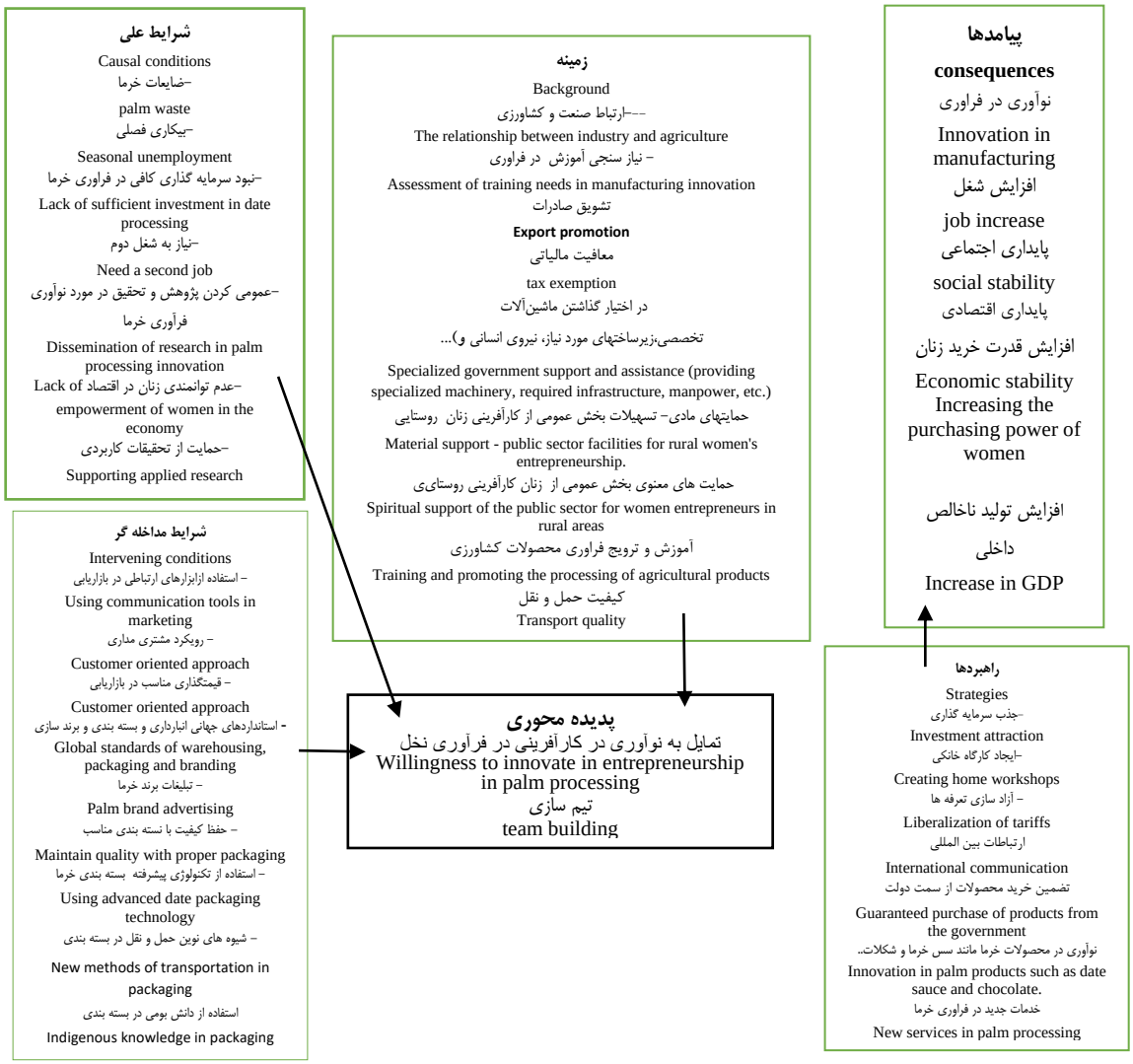

شکل ۱- طراحی و تبیین الگوی توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما با رویکرد نوآوری در ایجاد کارافرینی زنان روستایی در استان کرمان (یافته‌های تحقیق)

Figure 1. Design and explanation of the development model of date conversion and complementary industries with an innovation approach in creating rural women's entrepreneurship in Kerman province (research findings)

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]
[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

بر اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل پرسشنامه تحقیق و بخش کمی نشان داد که ۳۲ درصد زنان در رده سنی ۲۰–۳۵، ۴۲/۷ درصد در رده سنی ۳۶– ۲۵/۵۱،۳ درصد در رده سنی ۵۲–۶۷ در حال فعالیت هستند (شکل۲).

میزان تحصیلات ۳۵/۵ درصد زنان دیپلم، ۴۲/۱ درصد زنان کارشناسی،۱۸/۴ درصد کارشناسی ارشد ۱۸/۴و ۳/۹ درصد دکترا هستند (شکل ۳).

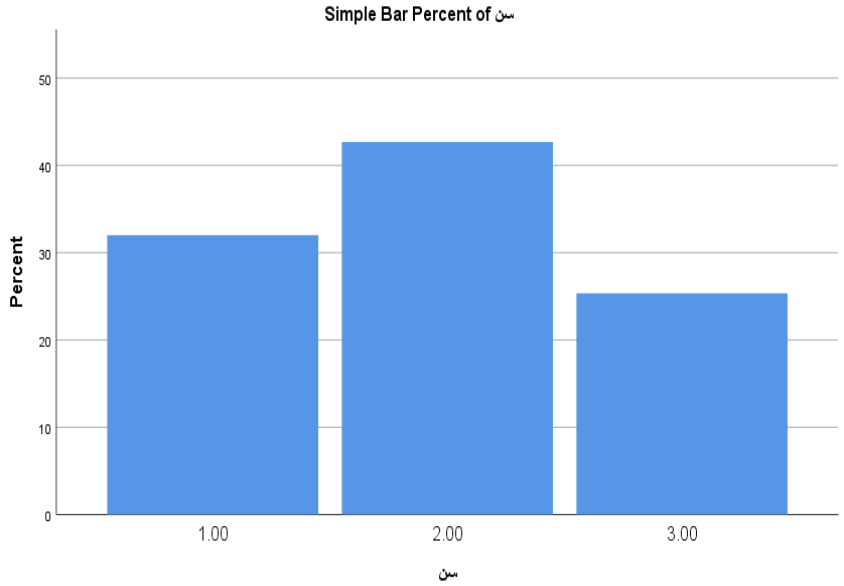

شکل ۲– نتایج توصیفی توزیع فراوانی سن زنان در صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما
Figure 2. Descriptive results of the frequency distribution of women's age in date processing and finishing industries

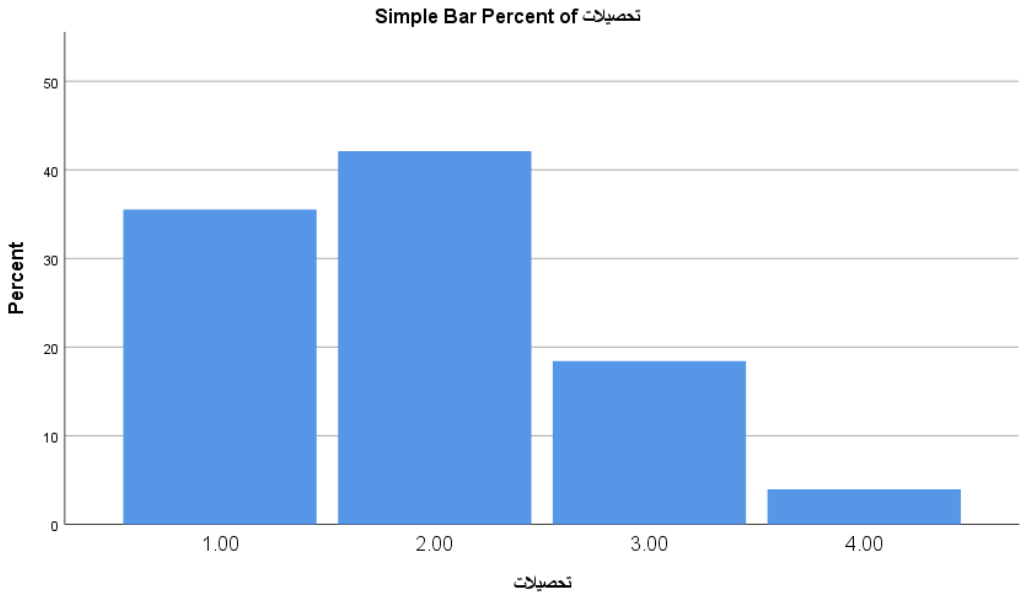

شکل ۳– نتایج نوصیفی توزیع فراوانی تحصیلات زنان در صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما
Figure 3. Semi-quantitative results of the distribution of the frequency of women's education in date processing and supplementary industries

بررسی نرمال بودن متغیرها و نمرات توزیع بودن با آزمون کولموگروف–اسمیرنوف که فرض صفر در این آزمون نرمال بودن توزیع متغیر می‌باشد، با توجه به سطوح معنی‌داری تمام متغیرهای تحقیق بیشتر از ۰/۰۵ است. یعنی فرض صفر پذیرفته و توزیع متغیرها نرمال می‌باشند. بنابراین، می‌توان از معادلات ساختاری استفاده نمود (جدول ۱).

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]
[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

جدول ۱- نتایج آزمون کولموگروف–اسمیرنوف بررسی نرمال بودن متغیرها (یافته‌های محقق)
Table1. The results of the Kolmogorov-Smirnov test to check the normality of the variables (researcher's findings)

متغیرها Variablesا	تعداد Number	آماره Z کولموگروف–اسمیرنوف Kolmogorov-Smirnov Z statistic	سطح معنی‌داری meaningful level
شرایط علی Causal conditions	76	0.104	0.200
شرایط زمینه‌ای Background conditions	76	0.151	0.900
شرایط مداخله‌گر Intervening conditions	76	0.162	0.200
راهبردها Strategies	76	0.152	0.100
پیامدها Consequences	76	0.162	0.200

پایایی سازه رامی‌توان براساس پایایی مرکب (CR)[1] و میزان واریانس استخراج شده (AVE)[2] محاسبه کرد. پایایی ترکیبی باید بیشتر از ۰/۷ باشد و میزان واریانس استخراج شده باید بیشتر از ۰/۵باشد. با وجود این شرایط از پایایی خوبی برخوردار است.

برای بررسی آن از معیار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) استفاده می‌شود، شاخص AVE مقدار بین صفر و یک را به‌دست می‌دهد و باید بزرگتر از ۰/۵ باشد. هر چه به عدد یک نزدیک‌تر باشد، مقدار روایی همگرا بیشتر است و اعتبار ابزار اندازه‌گیری را تأیید می‌کند. میزان واریانس استخراج شده نیز بیشتر از۰/۵ است. بنابراین، از اعتبار خوبی برخوردار می‌باشد (جدول ۲)

مدل‌یابی معادلات ساختاری

مدل معادلات ساختاری به‌دلیل مشارکت دادن خطاهای اندازه‌گیری در مدل، برآوردهای صحیح‌تری از روابط علّی فراهم می‌کند. نرم‌افزار آموس (AMOS) برای ارزیابی مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری به‌کار برده شد (شکل ۴). بار عاملی گویه‌ها و مقدار آن در جدول ۳ ذکر شده است.

جدول ۲- پایایی ترکیبی و واریانس استخراج شده متغیرهای تحقیق
Table 2. Composite reliability and extracted variance of research variables

متغییرهای تحقیق Variables	پایایی ترکیبی composite reliability (CR)	میانگین واریانس استخراج شده Average Variance Extracted (AVE)
شرایط علی Causal conditions	0.845	0.566
شرایط زمینه‌ایBackground conditions	0.862	0.501
شرایط مداخله‌گر Intervening conditions	0.755	0.714
راهبردها Strategies	0.846	0.5
پیامدها consequences	0.801	0.618

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]
[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

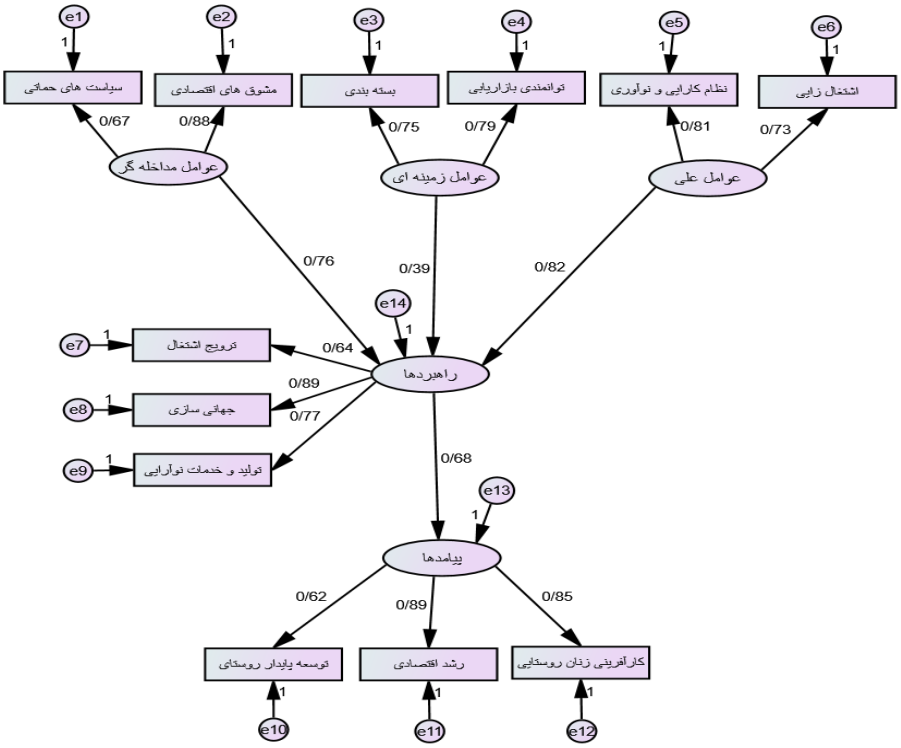

شکل ۴- مدل تحلیل عاملی تأییدی نقش صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در کارآفرینی زنان روستایی
Figure 4. Confirmatory factor analysis model of the role of ecotourism and tourism development in rural women's entrepreneurship

جدول۳-بار عاملی گویه‌ها (یافته‌های تحقیق)
Table 3. factor load of the items (researcher's findings)

	گویه‌ها (objects)	بار عاملی (factor load)
شرایط علی Causal conditions	اشتغال‌زایی Job creation	0.73
	نظام کارایی و نوآوری Efficient system of innovation	0.81
عوامل زمینه ای Background condition	توانمندی بازاریابی Marketing ability	0.79
	بسته‌بندی packing	0.75
عوامل مداخله‌گر Intervening condition	مشوق‌های اقتصادی Economic incentives	0.88
	سیاست‌های حمایتی Supportive policies	0.67
راهبردها Strategies	ترویج اشتغال Promotion of employment	0.64
	جهانی‌سازی globalization	0.89
	تولید و خدمات نوآورانه Innovative production and services	0.77
پیامدها consequences	کارآفرینی زنان روستایی Entrepreneurship of rural women	0.88
	رشد اقتصادی Economic Growth	0.89
	توسعه پایدار روستایی Sustainable rural development	0.65

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]
[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

با استفاده از شاخص‌های کلی بر ارزش(جدول۶) می‌توان به این پرسش پاسخ داد که صرف‌نظر از مقادیر خاص گزارش شده برای پارامترها، آیا به‌طور کلی، مدل تدوین شده، توسط داده‌های تجربی گردآوری شده حمایت می‌شود یا خیر؟ در صورتی‌که پاسخ مثبت باشد، مدل قابل قبول است. در غیر این‌صورت بایستی نسبت به اصلاح آن همت گماشت. برای تفسیر مقادیر موجود در جدول۴۶ باید گفت: شاخص ریشه دوم میانگین مربعات باقی‌مانده یا RMSEA نشان می‌دهد که آیا مدل تدوین شده را می‌توان قابل قبول دانست یا خیر. این شاخص که به‌عنوان یکی از شاخص‌های بدی بر ارزش شناخته می‌شود، مقدار آن بین صفر تا یک تغییر می‌کند و هرچه مقدار به‌دست آمده آن کوچک‌تر باشد، مدل تدوین شده قابل قبول‌تر تلقی می‌گردد. مقدار ۰/۰۳۸ برای مدل عاملی تدوین شده حاکی از این است که مدل قابل قبول می‌باشد. شاخص‌های تطبیقی نیز به‌منظور بررسی قابل قبول بودن مدل برمبنای مقایسه آن با مدل استقلال تدوین شده است. این شاخص‌ها مقادیری بین صفر تا یک را به‌خود می‌گیرند و مقادیر بالاتر از ۰/۹۰ در اغلب منابع به‌عنوان مقادیر قابل قبول تفسیر شده‌اند. در جدول فوق شاخص بر ارزش توکر لوئیس (TLI) که همان (NNFI) برابر با ۰/۹۸۸ و شاخص بر ارزش تطبیقی (IFI) برابر با ۰/۹۸۳ است و از آنجایی‌که مقادیر آنها بیش از ۰/۹۰ است. لذا براساس این شاخص‌ها، مدل تدوین شده قابل قبول تلقی می‌گردد (جدول۴).

جدول۴- شاخص‌های کلی برازش برای مدل مفهومی

Table 4. general fit indices for the conceptual model

شاخص (Indicator)	حد نرمال (normal limit)	مقدار مشاهده شده (observed value)
DF	بزرگ تر از 0 greater than zero	169
نسبت x^2 به df relative to df	کمتر از 3 Less than 3	1.625
شاخص هنجار شده برازندگی (NFI) Normalized index of fitness	0.9 و بالاتر Less than 0.9	0.932
شاخص هنجار نشده برازندگی (NNFI) Non-Normalized d index of fitness	0.9بالاتر greater than0.9	0.988
شاخص برازندگی فزاینده (IFI) Increasing fitness index	0.9 و بالاتر greater than0.9	0.983
ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب، RMSEA The square root of the estimation of the variance of the error of approximation	کمتر از 0.05 Less than0.05	0.038

با توجه به نتایج به‌دست آمده از مدل تحلیل عاملی تأییدی و به‌دست آمدن امتیازات یا بار عاملی هریک از شاخص‌ها، شرایط علی بر راهبردها با ضریب مسیر ۰/۸۲، ،شرایط زمینه‌ای بر راهبردها با ضریب مسیر ۰/۳۹، شرایط مداخله‌گر بر راهبردها با ضریب مسیر ۰/۷۶، پیامدها بر راهبردها با ضریب مسیر۰/۸۶ مدل توسعه صنایع تبدیلی و تکملیی خرما بر کارآفرینی زنان روستایی کشاورزی تأثیر معنی‌داری دارند.

در عوامل علی نظام کارآیی و نوآوری با بار عاملی ۰/۸۱، در عوامل زمینه‌ای توانمندی بازاریابی با بار عاملی ۰/۷۹، عوامل مداخله‌گر مشوق‌های اقتصادی با بار عاملی ۰/۸۸ در راهبردهای جهانی‌سازی با بار عاملی ۰/۸۹، پیامدهای رشد اقتصادی با بار عاملی ۰/۸۹ بیشترین بار عاملی را داشتندکه با نتایج شهرکی و همکاران (Shahraki *et al.*, 2015) بنی اسدی و همکاران (Baniasadi *et al.*, 2021) شکوهی و همکاران (Shokohi *et al.*, 2022)، عین علی فرنوس فادرانی و پاینده نجف آبادی (Ain Ali Vernos Fadrani & Payandeh Najaf Abadi, 2021)، آندرسون (Anderson, 2022) و خومیوک و همکاران (Khomiuk *et al.*, 2022) همسو است.

پیامدها: نتایج حاصل از اجرای راهبردها می‌باشند، در صورت اجرای درست راهبردهای پیشنهادی مدل تحقیق، نتایج آن منجر به چهار پیامد می‌گردد که عبارتند از: کارآفرینی زنان روستایی، رشد اقتصادی، توسعه پایدار روستایی است.

پیشنهادها

با توجه به نتایج پژوهش، زنان جوان تحصیل‌کرده و جوان تمایل به فعالیت در زمینه‌های فراوری خرما دارند توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما، فرصت‌های تجاری و کارآفرینی متنوعی را برای درآمدزایی برای زنان روستایی ارائه می دهد. زنان روستایی می‌توانند فرصت‌های متعددی را از طریق آموزش فرآوری و بسته‌بندی و بازاریابی به‌دست آورند. دانش فرآوری خرما که روبه افزایش است، فرصت‌های کارآفرینی عظیمی را برای زنان روستایی فراهم می‌کند.

با توجه به هنجارهای جنسیتی و موانع اجتماعی، زنان روستایی قشر آسیب‌پذیر جامعه می‌باشند. ایجاد اشتغال و حمایت‌های مالی از زنان روستایی آن‌ها را به اعضا فعال جامعه محلی تبدیل خواهد کرد. فرآوری محصولات کشاورزی از جمله خرما اقدامی مفید در میان زنان کارآفرین روستایی، برای بهبود دسترسی زنان به بازارهای جهانی می‌باشد. تقویت پیوند بین انجمن‌های زنان کارآفرین شهری و روستایی برای افزایش جریان اطلاعات و اتصال به بازارها (به عنوان مثال، از طریق تسهیل مشارکت زنان روستایی در نمایشگاه‌های تجاری) راهکاری برای تیم سازی و جهانی شده می‌باشد. ارتقاء اشتغال زنان و در نتیجه کمک به تولید کار شایسته و سازنده، دستیابی به برابری جنسیتی، و رشد اقتصادی به‌همراه دارد. تشویق زنان کارآفرین خرد روستایی در زمینه

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]
[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

فعالیت‌های فراوری محصولات کشاورزی آموزش توانمندی‌های بازاریابی یکی از راهکارهای ایجاد کارآفرینی برای زنان روستایی است. از آنجاکه زنان روستایی از نظر مالی و چانه‌زنی‌های اجتماعی ضعیف هستند تقویت کارآفرینی زنان روستایی باید همراه با حمایت‌های مالی و اقتصادی باشد. مقوله کارآفرینی با مفهوم نوآوری همراه است و از آن‌جا بحث نوآور بودن در زنان روستایی ضعیف است در مقوله صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما، از زنان نوآور باید حمایت شود و زمینه و امکانات لازم که شامل آموزش می‌باشد برای نوآور بودن زنان روستایی فراهم شود. راه‌اندازی تیم‌های تجاری زنان روستایی باعث افزایش آگاهی و افزایش ظرفیت اشتغال و کارآفرینی زنان روستایی می‌شود.

References

Abbaszadeh, M. (2011). A reflection on validity and reliability in qualitative research. *Applied Sociology*, 23(1), 19 -34. [In Persian]

Ahmadi, S, Kohestani, H, Yadavar, H, Shabanali Femi, H. (2018). Designing a sustainable agricultural entrepreneurship development model among rural women (case study of Kurdistan province). *Agricultural Knowledge and Sustainable Production*, 29(3), 237-251. [In Persian]

Ain Ali Vernos Fadrani , D., Najaf Abadi, P. (2022). The impact of transformation and complementary industries on the development of agricultural economy and job creation. *The Second National Conference of Agricultural Industry and Commercialization*. [In Persian]

Amini, M., Hamidifar, F., Torabi, T., Qudsi, M. (2022). Designing a sustainable entrepreneurship system model based on value creation: an investment approach. *Investment Knowledge*, (37)10, 459-488. [In Persian]

Ampadu-Ameyaw, R., & Omari, R. (2015) Small-Scale Rural Agro-processing Enterprises in Ghana: Status, Challenges and Livelihood Opportunities of Women. *Journal of Scientific Research & Reports*, 6(1), 61-22. DOI: 10.9734/JSRR/2015/15523

Anderson, A. (2022). Agriculture's globalization: Endowments, technologies, tastes and policies. *Journal of Economic Surveys*. 37(4), 1314-1352. https://doi.org/10.1111/joes.12529

Baghaee, T. (2021). Developing a Model of Rural Women Entrepreneurial Activities Based on Educational Experts' Perspectives. *Journal of Entreneurship and Agriculture*, *8*(15), 100-110. doi: 10.52547/jea.8.15.100 [In Persian]

Baniasadi, N. (2022). Designing a model for the development of date transformation and complementary industries with an emphasis on comprehensive innovation management (TIM) in Kerman province. Supervisor Dr. Daoud Samari. *University of Science and Research in Tehran*. [In Persian]

Baniasadi, N., Farajollah Hosseini, S. J., & Omidi Najafabadi, M. (2023). Modeling the Effective Dimensions of Indigenous Knowledge on Total Innovation Management in the Development of Palm Processing and Complementary Industries in Kerman Province. *Journal of Innovation and Value Creation*, *21*(21), 135-150. [In Persian]

Baniasadi, N., Samari, D., Farajullah Hosseini, J., & Omid Najafabadi, M. (2018). Development strategies of date conversion and complementary industries with an entrepreneurial approach in rural areas (case study: villages of Bam city, Kerman province). *Rural Development Strategies*, 6(4), 445-462. [In Persian]

Baniasdi, N., Samari, D., Farajullah Hosseini, S. J., & Omidi Najafabadi, M. (2021). Factors Affecting the Development of Date Processing and Complementary Industries in Rural Areas of Kerman Province. *Space Economy & Rural Development*, 10(37),41-58. [In Persian]

Baniasdi. N., Samari, D., Farajullah Hosseini, S. J., &Omidi Najafabadi, M. (2021). Strategic study of total innovation management and its relationship with marketing capabilities in palm conversion and complementary industries. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 10(46), 1-14. https://doi.org/10.1186/s13731-021-00179-z

Bazvand, Z. (2021). Prioritization of rural settlements in terms of agricultural ransformation-supplementary industries Zarin Dasht city. *Journal of Geographical Sciences (Applied Geography).* 32(16), 65-72 [In Persian]

Bhattacharyya, S. (2006), "Entrepreneurship and Innovation: How Leadership Style Makes the Difference?" Vikalpa, Volume 31, No 1, January – March, 107-115.

Bradley.S.W. Klein.P.G.(2016). Institutions, Economic Freedom, and Entrepreneurship: The ontribution of Management Scholarship. *Academy of Management Executive*. 30(3), 211-221. DOI: 10.5465/amp.2013.0137

Buultjens, J. W., Ratnayake, I., & Gnanapala, W. A. C. (2016). Post-Conflict tourism development in Sri Lanka: implications for building resilience. *Current Issues in Tourism*, *19*(4), 355-372.

Chen, Z., & Barcus, H. R. (2024). The rise of home-returning women's entrepreneurship in China's rural development: Producing the enterprising self through empowerment, cooperation, and networking. *Journal of Rural Studies*, *105*, 103156.

Diiro, G.M., Seymour, G., Kassie, M., Muricho, G. & Muriithi, B.W. (2018). Women's empowerment in agriculture and agricultural productivity: evidence from rural maize farmer households in western Kenya. *Plos One*, 1(5), 1-27. DOI: 10.1371/journal.pone.0197995

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]

[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]

Donga, G., & Chimucheka, T. (2024). Rural Women Entrepreneurship in South Africa: Issues and Challenges. *African Journal of Inter/Multidisciplinary Studies*, *6*(1), 1-12.

Ghanbari, A., Yadavar, H., & Kazimieh,. (2020). Determining the drivers effective on the development of agricultural transformation and supplementary industries in Tabriz city. *Agricultural Knowledge and Sustainable Production (Agricultural Knowledge)*, 32(4), 303-316. [In Persian]

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communications & Technology*, *30*(4), 233-252.

Heidari, A., Ramezani Baseri, A., & Easaei Khosh, K. (2021). Semantic Analysis of the Status of Developments and Change in Women's Economic Activities in Rural Areas: A Case Study of Garmeh Village, Kamfirooz District in Fars Province of Iran. *Village and Development*, *24*(3), 121-144. doi: 10.30490/rvt.2020.335753.1166 [In Persian]

Jamshidi, A., Samad, A., & Bafande Zinda, A. (2018). Solutions for the development of knowledge-based employment in the country based on the Foundation's data method. *Applied Theories of Economics*, 6(4), 85-108 [In Persian].

Jayadatta, S. (2017). Major Challenges and Problems of Rural Entrepreneurship in India. *Journal of Economics, Business.* 19(9), 35-44

Karami, A., Faryabi, M., & Ahmadvand, M. (2020). Analysis of the Consequences of Establishing Transformation and Complementary Industries in the Agricultural Sector Case: Central Part of Jiroft County, *Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development*, 8(28), 223-238. [In Persian]

Karimi Amaleh, Z., & Fatemi, M. (2021). Determinants of entrepreneurial activities development of rural women: The case of omid entrepreneurship fund of Larestan county. *Journal of Entreneurship and Agriculture*, *8*(16), 97-112. DOI: 10.52547/jea.8.16.97 [In Persian]

Kermani, M., Asemani, F., Majdi, A., & Hassani Darmian, G. R. (2023). Women in the Employment Labyrinth: A Qualitative Study of Women's Strategies for Achieving Job Opportunities (Case of study: working women of Mashhad in 2018-2019). *Women Studies*, *14*(43), 171-195.

Khomiuk, N., Voichuk, M., Bilous, O., & Dorosh-Kizym, M. (2022). Marketing support of competitiveness of agricultural enterprises. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series Economical Sciences*, *24*(99), 3-9. https://doi.org/10.32718/nvlvet-e9901

Malekzadeh, Gh. & Rahnam., N. (2016). Entrepreneurship and its relationship with innovation. The second international conference on information and communication technology management [In Persian]

Nhleko, M., Msomi, T., & Ogunsola, S. A. (2023). Challenges of Women Entrepreneurship and Empowerment in South Africa: Evidence from Rural Areas. *International Journal of Environmental Sustainab*, 4(5), 1398-1407. DOI: 10.38142/ijesss. v4i5.796

OECD. (2014). Strengthening Women’s Entrepreneurship in Agriculture in ASEAN Countries

Patil, P., & Deshpande, Y. (2018). Women Entrepreneurship: A Road Ahead. *International Journal of Economics, Business, and Entrepreneurship*, 1(1), 155-159.

Pietrobelli, C., & Rabellotti, R. (2011). Global value chains meet innovation systems: are there learning opportunities for developing countries? *World development*, *39*(7), 1261-1269. doi: 10.1016/j.worlddev. 2010.05.013.

Rugoho, T., & Chindimba, A. (2018). Experience of female entrepreneurs with disabilities in Zimbabwe. In *Examining the Role of Women Entrepreneurs in Emerging Economies* (pp. 145-163). IGI Global.

Shahraki, H., Mohadi, R., & Yagoubi Farani, A. (2015). Anthropological analysis of entrepreneurship and rural development in the era of globalization: a case study of Hamadan province. *Iranian Anthropological Researches*, 6(1), 23-43. doi: 10.22059/ijar.2016.60808

Shokohi, Z., Zulnawari, S., & Sheikh Zainaldin, A. (2022). Strategies for the development of transformation and complementary industries of horticultural products in Fars province, Iran.. *Journal of Strategic Researches in Agricultural Sciences and Natural Resources*, 6(1), 1-16. doi: 10.22047/srjasnr.2021.129126

Tesfay, A., & Tadele, H. (2013). The role of cooperatives in promoting socio-economic empowerment of women: evidence from multipurpose cooperative societies in south-eastern zone of Tigray, Ethiopia. *International Journal of Community Development*, 1(1), 1-11

[Downloaded from jea.sanru.ac.ir on 2025-03-12]

[DOI: 10.61186/jea.11.2.119]